

Stanovisko Nejvyššího soudu ze dne 23.03.1995, sp. zn. Cpjn 81/94, ECLI:CZ:NS:1995:CPJN.81.1994.1

Číslo: 45/1995

Právní věta: Advokát (komerční právník) je oprávněn požadovat za právní pomoc poskytnutou klientovi (§ 20 odst. 1 zákona č. 128/1990 Sb. a § 14 odst. 1 zákona č. 209/1990 Sb.) odměnu včetně částky vynaložené advokátem (komerčním právníkem) v souvislosti s pobíráním této odměny na zaplacení daně z přidané hodnoty (podle zákona č. 588/1992 Sb.). Za náklady řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. nelze považovat náklady advokáta (komerčního právníka), zastupujícího účastníka občanského soudního řízení, které uvedení zástupci vynakládají na úhradu daně z přidané hodnoty. Ani při ustanovení zástupce účastníku občanského soudního řízení podle ustanovení § 30 o. s. ř., je-li tímto zástupcem ustanoven advokát (komerční právník), jenž je plátcem daně z přidané hodnoty podle ustanovení § 5 zákona č. 588/1992 Sb., nelze v občanském soudním řízení přiznat tomuto zástupci v rámci uplatněného nároku na odměnu a na náhradu hotových výloh (srov. i § 149 odst. 2 o. s. ř.) částku příslušející na zaplacení daně z přidané hodnoty z odměny podle advokátního tarifu (vycházejícího z ustanovení vyhlášky č. 270/1990 Sb.).

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 23.07.1995

Spisová značka: Cpjn 81/94

Číslo rozhodnutí: 45

Číslo sešitu: 6

Typ rozhodnutí: Stanovisko

Hesla: Advokacie, Advokáti, Odměna advokáta

Předpisy: 99/1963 Sb. § 30

§ 137 128/1990 Sb. § 20 odst. 1 209/1990 Sb. § 14 odst. 1 588/1992 Sb.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

V rozhodování soudů vznikly pochybnosti i rozdílnosti při rozhodování o odměnách advokátů se vztahem k jimi placené dani z přidané hodnoty podle ustanovení zákona č. 588/1992 Sb. Z podnětu ministra spravedlnosti ČR proto předseda Nejvyššího soudu ČR ve smyslu ustanovení § 29 odst. 1 zákona č. 355/1991 Sb. (ve znění zákonů č. 264/1992 Sb. a č. 17/1993 Sb.) navrhl občanskoprávnímu kolegiu Nejvyššího soudu ČR, aby bylo zaujato stanovisko k výkladu ustanovení § 137 o. s. ř. (s přihlédnutím i k ustanovením § 30 o. s. ř. a § 152 odst. 3 trestního řádu) v souvislosti s ustanovením § 20 vyhlášky č. 270/1990 Sb. a s ustanoveními § 3 a § 5 zákona č. 588/1992 Sb.

1) Podle ustanovení § 20 odst. 1 zákona č. 128/1990 Sb., o advokacii, advokát poskytuje právní pomoc zpravidla za odměnu; výši odměny a způsob jejího určení stanoví prováděcí předpis (§ 20

odst. 2 zákona č. 128/1990 Sb.). Odměna advokáta je ustanoveními § 5 až § 20 vyhlášky č. 270/1990 Sb. (ve znění vyhlášky č. 573/1990 Sb.), o odměnách advokátů a komerčních právníků za poskytování právní pomoci, stanovena jako smluvní odměna, hodinová odměna, paušální odměna, podílová odměna nebo mimosmluvní odměna; upraveny jsou i hotové výdaje advokáta (komerčního právníka) a náhrada za promeškaný čas. Podle ustanovení § 18 písm. a) vyhlášky č. 270/1990 Sb. má advokát vedle nároku na odměnu také nárok na úhradu hotových výdajů účelně vynaložených v souvislosti s poskytováním právní pomoci, zejména na soudní a jiné poplatky, cestovní výdaje, poštovné, hovorné, znalecké posudky, překlady a opisy.

Také komerční právník poskytuje právní pomoc fyzickým a právnickým osobám ve věcech souvisejících s jejich podnikatelskou činností (§ 2 zákona č. 209/1990 Sb., o komerčních právnících a právní pomoci jimi poskytované). Tuto právní pomoc poskytuje komerční právník za odměnu (§ 14 odst. 1 zákona č. 209/1990 Sb.).

Podle ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 588/1992 Sb. (ve znění zákonů č. 196/1993 Sb., č. 321/1993 Sb., č. 42/1994 Sb., č. 136/1994 Sb. a č. 258/1994 Sb.), o dani z přidané hodnoty, je pro účely tohoto zákona zdanitelným plněním také poskytování služeb. Ustanovení § 4 zákona č. 588/1992 Sb. stanoví, že osobami podléhajícími dani z přidané hodnoty jsou fyzické a právnické osoby, které provádějí zdanitelné plnění. V ustanovení § 5 zákona č. 588/1992 Sb. je pak upřesněno, kdo jsou plátcí daně z přidané hodnoty v souvislosti s jimi dosahovaným obratem za nejbližší tři předcházející po sobě jdoucí kalendářní měsíce v souvislosti s podáním žádosti o registraci plátce daně z přidané hodnoty a s trváním této registrace (nedojde-li k jejímu zrušení).

Podle ustanovení § 3 odst. 1 zákona č. 588/1992 Sb. jsou v tuzemsku osobami, které jsou povinny platit daň z přidané hodnoty osoby, v jejichž prospěch je zdanitelné plnění uskutečňováno.

Z uvedených ustanovení citovaného daňového předpisu je tedy nutno dovodit, že advokát (komerční právník) poskytující právní pomoc (tedy službu ve smyslu ustanovení § 2 odst. 1 písm. b) zákona č. 588/1992 Sb.) je plátcem daně z přidané hodnoty jako fyzická osoba provádějící zdanitelné plnění (§ 4 téhož zákona) a že osoby, v jejichž prospěch je zdanitelné plnění (poskytování služby - právní pomoci) uskutečňováno (tedy u advokáta jeho klienti, srov. § 20 odst. 1 zákona č. 128/1990 Sb.), jsou povinny daň platit (uhrazovat).

Uvedeným důsledkům daňového předpisu o dani z přidané hodnoty nebrání žádné ustanovení ani zákona č. 588/1992 Sb., ani ustanovení zákona č. 128/1990 Sb., o advokacii (i prováděcí vyhlášky č. 270/1990 Sb.), a ani ustanovení jiných právních předpisů.

Pokud je v této souvislosti poukazováno na to, že odměna za poskytování právní pomoci advokátem (komerčním právníkem) není „cenou“ podle zákona č. 526/1990 Sb., o cenách, je třeba nyní poukázat na novelizované ustanovení § 14 odst. 3 zákona o dani z přidané hodnoty (ve znění zákona č. 258/1994 Sb.), podle něhož jestliže není cena za zdanitelné plnění určena, je základem daně cena obvyklá bez daně. V případě, že úhrada za zdanitelné plnění, považována za cenu podle zvláštních předpisů (§ 2 zákona č. 526/1990 Sb. o cenách), je základem daně z přidané hodnoty úhrada za zdanitelné plnění v úrovni včetně daně a daň se vypočte podle § 17 odst. 3 zákona o dani z přidané hodnoty.

To, co bylo shora uvedeno ad 1), týká se jen daně z přidané hodnoty a nikoli (ani obdobně) kterékoli jiné daně.

Protože právní pomoc poskytují podle ustanovení § 12 vyhlášky č. 612/1992 Sb. také notáři, přičemž výše a způsob určení odměny notáře za poskytování právní pomoci se řídí stejně jako u advokátů a komerčních právníků vyhláškou č. 270/1990 Sb., o odměnách advokátů a komerčních právníků za

poskytování právní pomoci, platí v tomto smyslu to, co bylo řečeno o advokátech (komerčních právnících), také pro notáře, ovšem jen pokud jde o poskytování právní pomoci ve smyslu ustanovení § 3 odst. 1 a 2 zákona č. 358/1992 Sb.

2) Podle ustanovení § 137 občanského soudního řádu (viz jeho znění se změnami a doplňky vyhlášené pod č. 240/1993 Sb.) jsou náklady občanského soudního řízení zejména hotové výdaje účastníků a jejich zástupců, včetně soudního poplatku, ušlý výdělek účastníků a jejich zákonných zástupců, náklady důkazů, odměna notáře za prováděné úkony soudního komisaře a jeho hotové výdaje, odměna správce dědictví a jeho hotové výdaje, tlumočné a odměna za zastupování, je-li zástupce advokát nebo komerční právník.

I když výčet nákladů řízení uvedený v ustanovení § 137 o. s. ř. není výčtem taxativním, nelze výkladem tohoto ustanovení dovodit, že by za náklady občanského soudního řízení bylo možné považovat také částky placené daně. Daňový předpis totiž zpravidla výslovně stanoví, kdo je plátcem daně, případně i určuje osobu (osoby), která je povinna daň platit (hradit). Tak je tomu i pokud jde o zákon o dani z přidané hodnoty (srov. jeho ustanovení § 5 a § 3 zákona č. 588/1992 Sb.). Daňové předpisy také mohou upravit i případné přenesení povinnosti plátce daně na jiný subjekt anebo na druhé straně mohou stanovit zase odpočet daně.

Jestliže tedy v ustanovení zákona č. 588/1992 Sb., o dani z přidané hodnoty, nevyplývá, že by povinnost plátce této daně (§ 5 citovaného zákona) nebo povinnost osoby, která je povinna platit daň (§ 3 téhož zákona), bylo možné přenést na jinou fyzickou nebo právnickou osobu, nelze toto přenesení povinnosti platby daně dovodit z výkladu jiného právního předpisu.

Je tedy nutno dospět k závěru, že za náklady občanského soudního řízení ve smyslu ustanovení § 137 o. s. ř. nelze považovat náklady advokáta, zastupujícího účastníka řízení, které advokát vynakládá na úhradu daně z přidané hodnoty. Nelze proto také tyto částky vynaložené na placení daně z přidané hodnoty učinit předmětem rozhodování o náhradě nákladů občanského soudního řízení podle ustanovení § 142 až § 151 o. s. ř.

Na právní vztah advokáta vůči osobě, v jejíž prospěch bylo uskutečňováno advokátem zdanitelné plnění, nemá tento uvedený právní závěr žádný přímý vliv.

3) Podle ustanovení § 30 o. s. ř. účastníku občanského soudního řízení, u něhož jsou předpoklady, aby byl soudem osvobozen od soudních poplatků, může být na jeho žádost ustanoven zástupce, jestliže je to třeba k ochraně jeho zájmů. Vyžaduje-li to ochranu zájmů účastníka, ustanoví mu předseda senátu zástupce z řad advokátů.

Pokud je účastníku řízení ustanoven zástupce podle uvedeného ustanovení § 30 o. s. ř., nejde tu o sjednání dohody o poskytování služby (srov. § 2 odst. 1 písm. b/ zákona č. 588/1992 Sb.), nýbrž o pověření zastupováním účastníka řízení v případě, kdy to zákon připouští.

Soud jako státní orgán, který advokáta (komerčního právníka) zástupcem účastníka řízení ustanoví, není v žádném případě subjektem, v jehož prospěch je uskutečňováno zdanitelné plnění (srov. § 3 odst. 1 zákona č. 588/1992 Sb.).

Nelze mít rovněž za to, že by zákonem o dani z přidané hodnoty bylo předpokládáno, aby státní orgán, jednající jménem státu, byl subjektem, který by byl povinen platit daň, a to opět státu.

Z uvedeného tedy vyplývá, že ustanovenému zástupci účastníka občanského soudního řízení, který je advokátem (komerčním právníkem) a který je plátcem daně z přidané hodnoty podle ustanovení § 5 zákona č. 588/1992 Sb., nelze přiznat v rámci nároku na odměnu, ani v rámci hotových výloh částku příslušející na zaplacení daně z přidané hodnoty z odměny podle předpisů o odměnách za právní

pomoc poskytovanou advokáty nebo komerčními právníky. Takový postup neumožňuje ani ustanovení § 137 o. s. ř. (jak již bylo shora vysvětleno), ani ustanovení § 149 odst. 2 o. s. ř.

Na právní vztah advokáta (komerčního právníka), jako ustanoveného zástupce účastníka občanského soudního řízení, v jehož prospěch bylo uskutečňováno zdanitelné plnění, jakož i na případné nároky z tohoto vztahu vyplývající, nemá předchozí uvedený právní závěr přímý vliv.

Také při výkladu ustanovení § 152 odst. 3 trestního řádu (viz jeho znění se změnami a doplňky vyhlášené pod č. 69/1994 Sb.) byl zaujat v trestním řízení soudním obdobný právní závěr (srov. rozhodnutí uveřejněné pod č. 30/1994 /trestní/ Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek /1/. Obhájce, který byl obviněnému v trestním řízení soudním ustanoven, má vůči státu nárok na odměnu a na náhradu hotových výdajů. Ovšem pokud je obviněnému (obžalovanému) ustanoven obhájce v případech, kdy ho mít musí, jde tu o pověření obhajobou obviněného (obžalovaného) v případech zákonem kogentně stanovených, přičemž ustanovený obhájce je povinen obhajobu převzít (§ 40 trestního řádu). Z uvedeného tedy vyplývá, že také ustanovenému obhájci, který je plátcem daně z přidané hodnoty podle ustanovení § 5 zákona č. 588/1992 Sb., nelze přiznat podle ustanovení § 152 odst. 3 tr. ř. v rámci nároku advokáta na odměnu za obhajobu, ani v rámci hotových výloh částku příslušející na zaplacení daně z přidané hodnoty z odměny za obhajobu (např. podle advokátního tarifu vycházejícího z ustanovení vyhlášky č. 270/1990 Sb.). Také ovšem zde platí, že na právní vztah advokáta, jako ustanoveného obhájce, a obžalovaného, v jehož prospěch bylo uskutečňováno zdanitelné plnění, jakož i na případné nároky z tohoto vztahu vyplývající, nemá právní závěr tu jinak uvedený žádný přímý vliv.

1) Toto dříve uveřejněné rozhodnutí se zabývalo i otázkou, zda vůbec v konkrétním případě byl advokát osobou podléhající dani z přidané hodnoty (ve smyslu ustanovení § 4 zákona č. 588/1992 Sb. ovšem ve znění před novelizací provedenou zákonem č. 258/1994 Sb.).